

Механізм державного регулювання інноваційної діяльності

В статті розглянуто принципи державної інноваційної політики, шляхи її здійснення. Описано механізм державного регулювання інноваційної політики, проаналізовано Державну цільову економічну програму «Створення в Україні інноваційної інфраструктури» та існуючу систему державного управління сферою науки і технологій. Визначено основні проблеми механізму державного управління інноваційною діяльністю та запропоновано заходи щодо усунення виявлених проблем.

інноваційна діяльність, інноваційна політика, механізм, структура, державне регулювання

Актуальність теми дослідження. Однією з основних засад покращення економічної та політичної ситуації країни є розвиток інноваційної діяльності. Дослідження механізму державного регулювання інноваційного розвитку є актуальним, оскільки він прямо впливає на швидкість, розвиток та впровадження нових систем, технологій і т.д.

Постановка проблеми. Інноваційна складова є одним з основних засобів забезпечення конкурентоспроможності країни. Постійна необхідність оновлення, удосконалення технологій, виготовлення продукції потребує узгодженого механізму управління цими процесами, а особливо з боку держави. Інноваційний розвиток в Україні, у порівнянні з розвинутими країнами, не досягли належного рівня, не дивлячись на те, що країна має високий науково-технічний потенціал. Це обумовлено багатьма чинниками, але одним з головних є недосконалий механізм державного регулювання інноваційної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням інноваційних процесів та механізму їх регулювання займалися Г. Менш, Г. Друкер, Б. Санто, П. Беленький, Л. Бляхман, П. Завлін, Ю. Бажал, М. Денисенко, О. Кузьмін, О. Лапко, М. Кравченко, І. Сільченко, О. Чорна та ін.. Більшість праць присвячена стану інноваційної політики, дослідженню методів, форм державного управління, також способам поєднання принципів та методів управління в єдиний механізм. При цьому недостатньо уваги приділялось питанням узгодженості та координування дій механізму державного регулювання інноваційної діяльності із залученням фінансового сектора.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження механізму державного регулювання інноваційної діяльності та внесення пропозицій щодо його вдосконалення.

Виклад основного матеріалу. Згідно із Законом України «Про інноваційну діяльність» головною метою державної інноваційної політики є створення соціально-економічних, організаційних і правових умов для ефективного відтворення, розвитку і використання науково-технічного потенціалу країни, забезпечення впровадження сучасних екологічно чистих, безпечних, енерго- та ресурсозберігаючих технологій, виробництва та реалізації нових видів конкурентоздатної продукції.

Основними принципами державної інноваційної політики є:

- орієнтація на інноваційний шлях розвитку економіки України;
- визначення державних пріоритетів інноваційного розвитку;
- формування нормативно-правової бази у сфері інноваційної діяльності;

- створення умов для збереження, розвитку і використання вітчизняного науково-технічного та інноваційного потенціалу;
- забезпечення взаємодії науки, освіти, виробництва, фінансово-кредитної сфери у розвитку інноваційної діяльності;
- ефективне використання ринкових механізмів для сприяння інноваційній діяльності, підтримка підприємництва у науково-виробничій сфері;
- здійснення заходів на підтримку міжнародної науково-технологічної кооперації, трансферу технологій, захисту вітчизняної продукції на внутрішньому ринку та її просування на зовнішній ринок;
- фінансова підтримка, здійснення сприятливої кредитної, податкової і митної політики у сфері інноваційної діяльності;
- сприяння розвитку інноваційної інфраструктури;
- інформаційне забезпечення суб'єктів інноваційної діяльності;
- підготовка кадрів у сфері інноваційної діяльності [2].

Здійснення державного регулювання інноваційної діяльності відбувається шляхом:

1. Визначення і підтримки пріоритетних напрямів інноваційної діяльності державного, галузевого, регіонального і місцевого рівнів.
2. Формування і реалізації державних, галузевих, регіональних і місцевих інноваційних програм.
3. Створення нормативно-правової бази та економічних механізмів для підтримки і стимулювання інноваційної діяльності.
4. Захисту прав та інтересів суб'єктів інноваційної діяльності.
5. Фінансової підтримки виконання інноваційних проектів.
6. Стимулювання комерційних банків та інших фінансово-кредитних установ, що кредитують виконання інноваційних проектів.
7. Встановлення пільгового оподаткування суб'єктів інноваційної діяльності.
8. Підтримки функціонування і розвитку сучасної інноваційної інфраструктури [2].

Під державною інноваційною політикою розуміють комплекс правових, організаційно-економічних та інших заходів держави, спрямованих на створення належних умов для розвитку інноваційних процесів в економіці, стимулювання впровадження результатів інноваційної діяльності у виробництво. Державна інноваційна політика здійснюється за такими напрямками: сприяння зростанню інноваційної активності; орієнтація на пріоритетну підтримку інновацій, які складають основу сучасного технологічного процесу; узгодження державної інноваційної політики з ефективною конкуренцією в цій сфері; захист інтелектуальної власності та інтересів національного інноваційного підприємництва; сприяння регіональному, міжрегіональному і міжнародному співробітництву в інноваційній діяльності [8, С.206].

Розглянемо основні методи реалізації державної інноваційної політики. До них можна віднести:

- надання суб'єктам інноваційної діяльності податкових пільг та позик на вигідних умовах;
- стимулювання підприємців до формування власних інноваційних фондів;
- фінансове стимулювання;
- підтримка розвитку техніки, науки та освіти;
- вдосконалення законодавчої бази щодо інноваційної та інвестиційної діяльності;
- підтримка та розвиток міжнародного співробітництва тощо [4].

Для забезпечення підтримки розвитку інноваційної діяльності існує багато методів та заходів. Найбільш ефективними є як заходи (методи) прямого впливу, так і опосередкованого. До заходів прямого впливу відносять: державні цільові програми розвитку інноваційної діяльності, пільгові кредити, субсидії, дотації. Заходи опосередкованого впливу – це застосування пільгової системи оподаткування для підприємств, діяльність яких орієнтована на розвиток інновацій, оподаткування прибутку за зниженими ставками, звільнення від сплати податків на прибуток на деякий період (податкові канікули), страхування, митні пільги тощо[3].

Механізм державного регулювання інноваційної політики зображено на рисунку 1.

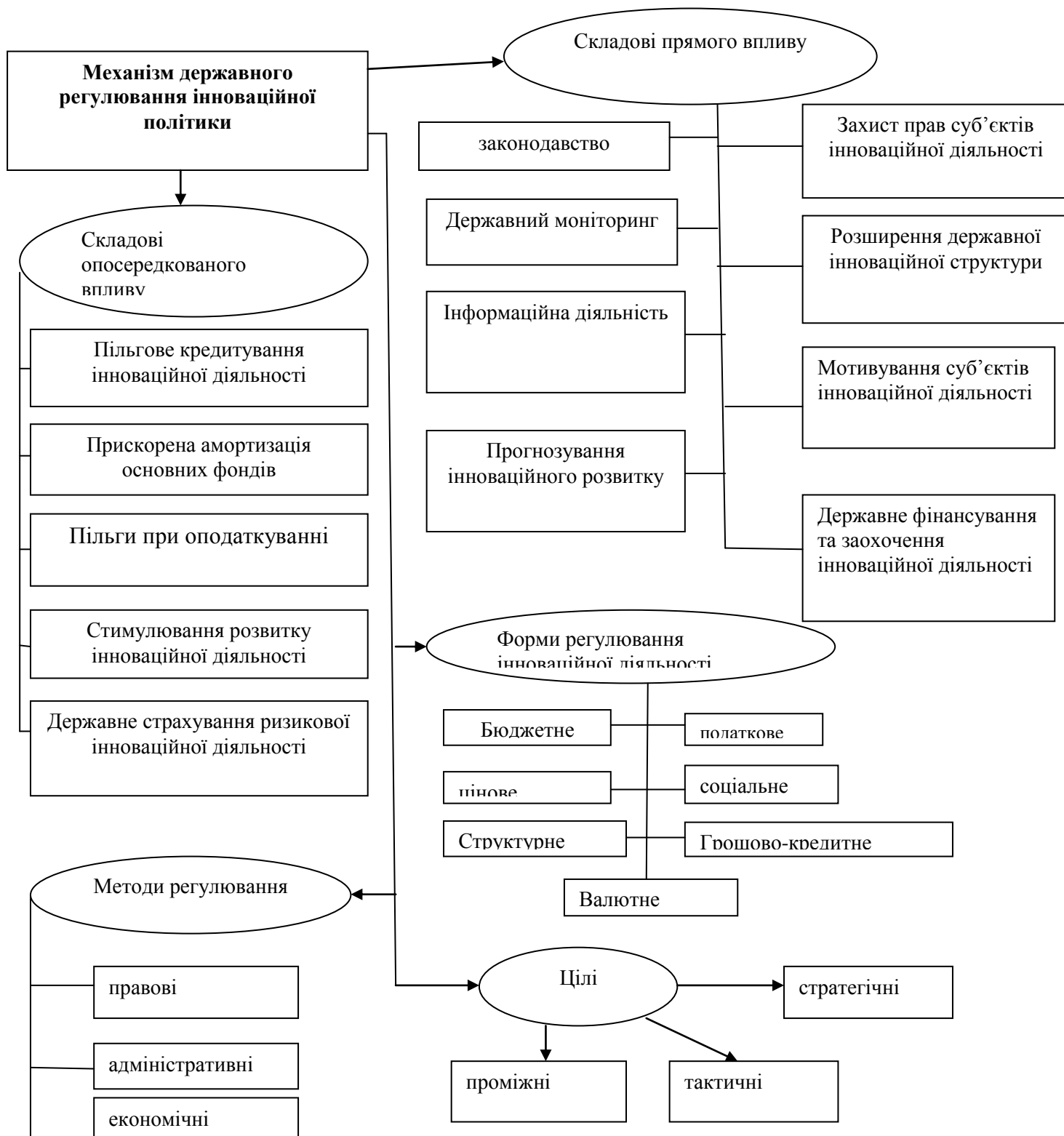

Рисунок 1 - Механізм державного регулювання інноваційної політики [5].

З рисунку бачимо, що механізм державного регулювання інноваційної політики містить у собі наступні складові: форми регулювання, методи регулювання, цілі, складові опосередкованого та прямого впливу.

До форм регулювання інноваційної діяльності відносять бюджетне, податкове, цінове, соціальне, структурне та грошово-кредитне. Встановлюють проміжні, тактичні та стратегічні цілі, які досягаються через правові, адміністративні та економічні методи регулювання інноваційної діяльності. Також виділено складові, які прямо впливають на інноваційний процес (законодавство, інформаційна діяльність, фінансування, заохочення та ін..) та складові опосередкованого впливу (пільги при оподаткуванні, пільгове кредитування та ін..).

Вище зазначалось, що одним із заходів прямого впливу на розвиток інноваційної діяльності є державні цільові програми. Державна цільова програма – це комплекс взаємопов'язаних завдань і заходів, які спрямовані на розв'язання найважливіших проблем розвитку держави, окремих галузей економіки або адміністративно-територіальних одиниць, здійснюються з використанням коштів Державного бюджету України та узгоджені за строками виконання, складом виконавців, ресурсним забезпеченням [1].

Розглянемо діючу Державну цільову економічну програму "Створення в Україні інноваційної інфраструктури" на 2009 - 2013 роки.

Згідно програми оптимальним варіантом розбудови інноваційної інфраструктури є розвиток виробничо-технологічної підсистеми із створенням окремих найважливіших елементів інших підсистем, що сприятиме створенню умов для прискореного впровадження інновацій навіть в умовах обмеження бюджетного фінансування [6].

Виділено такі пріоритетні напрямки:

- створення цілісної інноваційної інфраструктури на базі наукових установ та вищих навчальних закладів;
- підтримка і розвиток інноваційних малих підприємств;
- створення інноваційної інфраструктури на регіональному рівні з одночасним забезпеченням міжрегіональної координації;
- оптимізація і розширення мережі центрів інформаційно-консультаційної підтримки інноваційної діяльності;
- розбудова інфраструктури кадрового забезпечення інноваційної діяльності.

Пропонується удосконалити нормативно-правову базу, зокрема щодо відповідності вимогам цілісності, комплексності та системності у сфері науково-технологічного, інноваційного розвитку та підприємницької діяльності, а також розробити відповідне методичне забезпечення, а для забезпечення функціонування виробничо-технологічної підсистеми створювати окремі елементи фінансово-економічної, нормативно-правової та кадрової підсистеми [6].

Від впровадження заходів програми очікують функціонування малого інноваційного бізнесу, забезпечення розвитку мережі нових елементів інноваційної інфраструктури, збільшення кількості суб'єктів малого підприємництва, що реалізують інноваційні проекти, підвищення інноваційної активності промислових підприємств та прискорення темпів виробництва інноваційної продукції.

Доцільно також розглянути існуючу систему державного управління сферою науки і технологій за участю органів державної влади, рисунок 2.

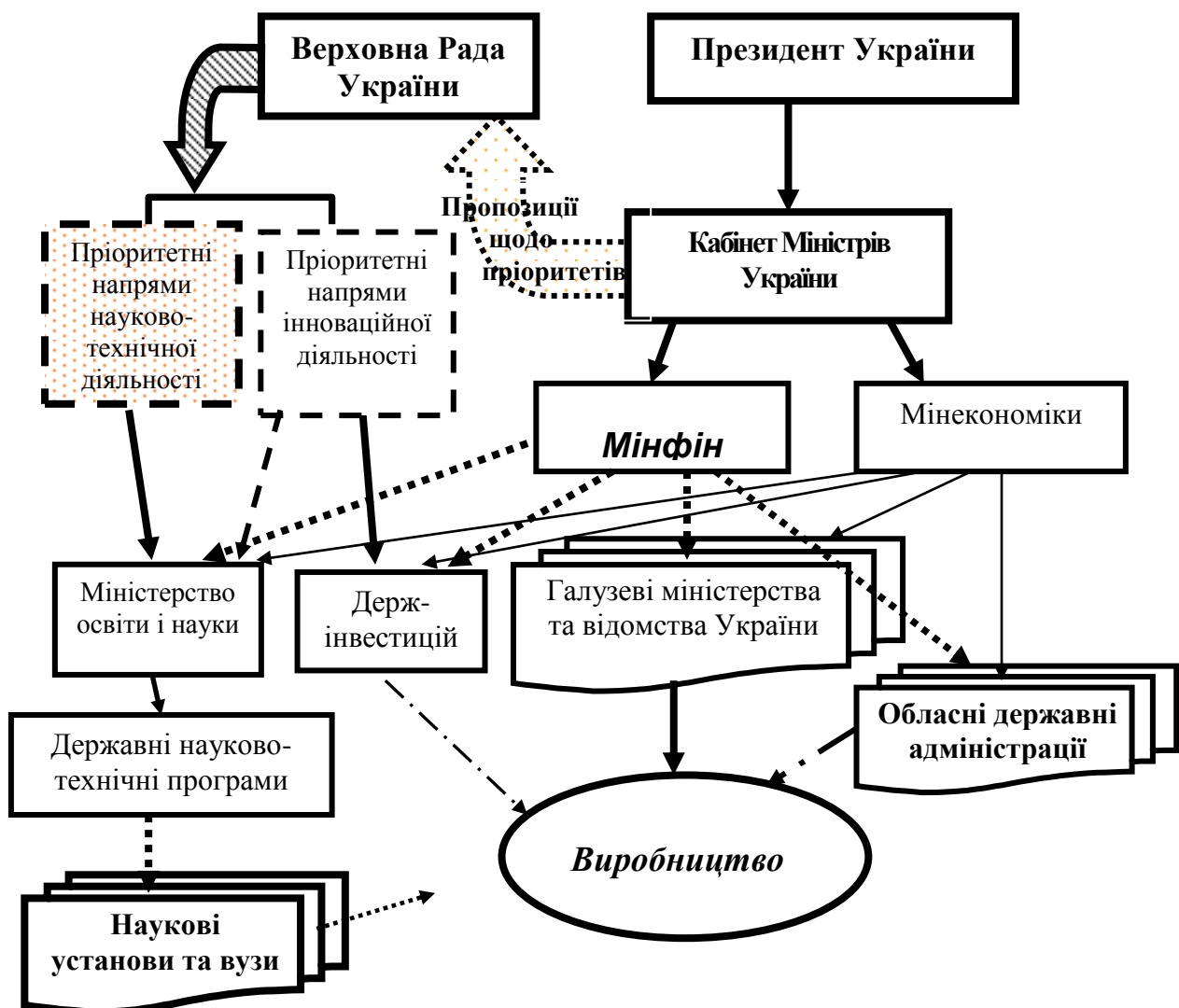

Рисунок 2 - Існуюча система державного управління сферою науки і технологій [7].

Бачимо, що система управління інноваційною діяльністю діє незгоджено, майже відсутній міжгалузевий вплив на розвиток інноваційної діяльності. Пріоритетні напрямки беруться до уваги лише Міністерством освіти та науки та Міністерством держінвестицій. Також можна додати, що обласні державні адміністрації не приймають участі у наданні пропозицій щодо розвитку цього напрямку. Можна виділити наступні проблеми механізму державного управління інноваційною діяльністю:

- незгодженість дій;
- незкоординованість;
- відсутність конкретного контролюючого органу;
- недосконалість правової системи;
- невиконання державних програм розвитку.

Для вирішення цих питань можемо запропонувати наступні заходи:

- створити орган, який буде контролювати та координувати дії, спрямовані на розвиток інноваційної діяльності;
- залучити обласні державні адміністрації;
- розробити систему зворотного зв'язку всіх учасників механізму управління;
- вдосконалити правову систему розробки та виконання цільових програм.

Застосування вищенаведених заходів, на нашу думку, приведе до усунення основних проблем в існуючій системі управління інноваційною діяльністю, зробить її ефективнішою та більш функціональною.

Список літератури

1. Закон України «Про державні цільові програми» №1621 – IV від 18 березня 2004 р. // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2004. №25. С. 352.
2. Закон України «Про інноваційну діяльність» № 40 – IV від 4 липня 2002 р. // Відомості Верховної Ради. – 2002. - №36. – С. 266
3. Гладинець Н. Ю. Механізм реалізації державної інноваційної політики в регіоні/ Н. Ю. Гладинець // Вісник національного університету «Львівська політехніка». – 2010. - №683. – С. 60–65.
4. Жихор О.Б. Інноваційна політика розвитку регіону (на прикладі Львівської області) / О. Б. Жихор, М. С. Яворський // Регіональна економіка. – 2007. -№1.- С. 177-184.
5. Микитюк П. П. Інноваційний менеджмент : Навч. посібник / Микитюк П. П. – К. : ЦУЛ, 2007. – 399 с.
6. Постанова «Про затвердження Державної цільової економічної програми "Створення в Україні інноваційної інфраструктури" на 2009 - 2013 роки» №447 від 18 травня 2008 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/КР080447.html
7. Стратегія інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобалізаційних викликів [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://kno.rada.gov.ua/komosviti/control/uk/publish/article?art_id=47920&cat_id=46017&showHidden=1
8. Швайка Л. А. Державне регулювання економіки : Навчальний посібник / Швайка Л. А. – К. : Знання, 2006. – 435 с.

Н. Филиппова

Механизм государственного регулирования инновационной деятельности

В статье рассмотрены принципы государственной инновационной политики и пути ее проведения. Описан механизм государственного регулирования инновационной политики, проанализировано Государственную целевую программу «Создание в Украине инновационной инфраструктуры» и существующую систему государственного управления сферой науки и технологий. Определены основные проблемы механизма государственного управления инновационной деятельностью и предложены пути устранения выявленных проблем.

N. Filippova

State management of innovative activities

This article deals with the principles of state innovation policy and the ways of their implementation. There were considered the mechanism of state regulation of innovation policy. The State target program was analyzed. There were identified the main problems and the ways of resolve them were offered.